

Jihočeská universita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra filosofie a religionistiky

Bakalářská práce

Teorie dějin Ginabattista Vica

Vedoucí práce: doc. Daniel Heider, Ph.D

Autor práce: Lucie Baštová

Studijní obor: Filozofie a religionistika

Ročník: Třetí

2017

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum:

Podpis studenta

Děkuji všem, kteří se podíleli na vzniku této kvalifikační práce, zejména doc. Danielovi Heiderovi, Ph.D. za vedení práce, dále pak PhDr. Vítu Erbanovi, Ph.D. a prof. Mgr. Jaroslavu Vokounovi, Th.D. za cenné rady poskytnuté během tvorby textu. A své rodině za nedocenitelnou podporu.

Obsah

ÚVOD	5
1. Giambattista Vico	6
1.1 Život.....	6
1.2 Myšlenkové ovlivnění.....	6
2. Teorie dějin Gianbattista Vica	7
2.1 Obecné informace	7
2.2 Chronologická tabulka.....	8
2.3 Základní axiomy	10
2.4 Tři věky národů.....	12
2.5. Projevy tří věků v konkrétních aspektech.....	13
2.6 Cykličnost teorie	20
2.7 Cykličnost v kontextu dějin spásy	24
2.8 Božská prozřetelnost.....	25
2.9 Ideální republika	27
3. Vývoj teorie	28
3.1 G.W.F. Hegel	28
3.2 Auguste Comte	31
3.3 Oswald Spengler a v návaznosti Miroslav Bárta	33
3.4 Arnold Joseph Toynbee	37
Závěr	40
Seznam použitých zdrojů.....	41

ÚVOD

V této práci se budu věnovat teorii dějin Giambattisty Vica. Jeho práci řadíme do filosofie dějin, ale nachází se v ní, v rámci Vicova vlastního zkoumání, mnoho přesahů do jiných vědních oborů jako je například politologie. V rámci své práce se budu soustředit především na představení filosofického systému, kdy začnu základními stavebními prvky, tak jak je popsal Vico. Dále pak budu konstruovat celý systém podobně jako autor. S tím, že budu dbát na vysvětlení a dále užívání klíčových pojmů práce. V druhé části se pak zaměřím na porovnání popsané teorie dějin s dalšími vybranými autory. Tito vybraní autoři jsou seřazeni chronologicky pro ilustraci dobových myšlenkových trendů, které jsou podle mého názoru typické pro daná období.

Osnova práce je následující. Nejprve představím autora, jeho život, dílo a velmi stručně vliv jeho myšlenek na další filosofy. Tomuto tématu se budu konkrétněji věnovat na konci práce, proto v této části najdeme pouze shrnutí obecných informací. Po tomto výčtu následuje prezentace Vicovy práce tak, jak je načrtnutá v jeho *Nové vědě*. Nejprve tedy upozorníme na nový a originální pohled Vica na historii, ve smyslu již ukončených událostí, kde hraje klíčovou roli potopa světa, která je mezníkem pro vznik lidstva. Dále představím formální stánku práce, tím míním některé z výchozích axiomů a metodu zkoumání. Dále pak tři předložíme věky národů a jejich projevy ve specifických aspektech, tak jak je, v rámci své práce, předkládá Vico. Pro úplnost teorie se budu v dalších částech věnovat konkrétním fenoménům dané teorie, jako je cykličnost, specificky používaný pojem prozřetelnosti, nebo konstrukt ideální republiky jako cíle božské prozřetelnosti. A poslední částí je představení tří autorů, v chronologickém pořádku, tak, že je stručně psáno o jejich životech, dále určitá výseč z jejich díla, hrubě nastíněná. Tak, aby bylo možné provést komparaci v některých nejvýraznějších bodech. Nejprve na základě podobností, poté rozdílností.

Hlavním výchozím zdrojem pro tuto práci se stala Vicova kniha *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*, tento základní zdroj je doplněn o zdroje z monografií některých dalších autorů, například Platóna.

Důvodem, proč jsem si zvolila toto téma, je osobní zaujetí pro téma filosofie dějin. Zvláště pak jsem cíleně pátrala po starší a zároveň cyklické teorii dějin, která by se dala dále využít jako podklad pro další práci.

1. Giambattista Vico

1.1 Život

Giovanni Battista Vico se narodil 23. června 1668 v Neapoli. Jeho otec pracoval jako knihkupec a matka byla dcerou výrobce kočárů. V Neapoli pak získal základní vzdělání na tamějším gymnáziu a od různých jezuitských učitelů. Vico sám vynikal ve studiích, proto také mu bylo umožněno přeskočení několika tříd. Ovšem později, při studiu na universitě v Neapoli, zasáhlo do studia jeho nepřilíš pevné zdraví, které se zhoršilo po smrti jeho otce, proto byl nucen na tři roky přerušit studium. Díky této zkušenosti sám sebe vnímal především jako samouka a institucionální vzdělání považoval za sekundární. Tímto způsobem dosáhl takové úrovně, že se mohl v osmnácti letech sám stát vychovatelem synů Dominica Raccola, kterým byl po devět let ve městě Vattola. Po té se vrací do Neapole, aby se oženil. Jeho žena se jmenuje Teresa Caterina Destito a mají spolu devět dětí, ale tři umírají záhy po narození. Bližší informace máme pouze o třech, mladší syn Gennaro se vydal ve stopách svého otce, takže se z něj stal akademik, dcera Lusía se stala úspěšnou zpěvačkou a básnířkou, další syn Ignazio byl, údajně černou ovčí rodiny, a měl se svým otcem značné rozpory. Další Vicovy děti, Angela, Teresa a Filippo, se ničím významným neproslavily, a tedy se o nich neví takřka nic. V roce 1694 dosáhl na diplom na universitě v Neapoli z civilního a přirozeného práva. Sám se pak stal profesorem rétoriky, namísto profesora jurisprudence, na téže universitě, kde strávil většinu svého života, To však nebyla nijak zvláště dobře placená práce a v kombinaci s jeho přetrvávajícími zdravotními obtížemi strávil prakticky celý život v chudobě. Vico se věnoval se zejména právním vědám, filologii a filosofii. Roku 1736 byl vybrán jako historiograf Neapolského krále Karla III. Ale už po sedmi letech odchází na odpočinek ze zdravotních důvodů. Umírá 23. ledna 1744, také v Neapoli.

1.2 Myšlenkové ovlivnění

Giambattista Vico byl významný italský filosof, historik a právník. Je považován za zakladatele filosofické disciplíny filosofie dějin. Kdy on sám vytvořil teorii o ideálním vývoji národů, kterou se budeme dále zevrubněji zabývat. Jeho myšlení je ovlivňováno myšlenkami velkých filosofů, zejména Platóna a Descarta. V případě Platóna jde o

politickou koncepci dokonalého společenského uspořádání, tomuto vlivu se budeme věnovat dále. Pokud jde o Descarta, tak z jeho myšlenek Vico vychází především ve svém raném díle, ale postupně se od něj odvrací a dostává se do pozice opačné Descartova původního racionalismu v podobě rozumového principu řídící tok ideálních dějin. Částečně na něj navazuje i v rámci *Nové vědy*. „*Alluding to Descartes, Vico argues that the human mind is “naturally inclined by the senses to see itself externally in the body, and only with great difficulty does it come to understand itself by means of reflection”* (236)“¹ Myšlenky známých myslitelů ovšem používá osobitě v proměněných kontextech. Tím vytváří struktury působící jako zcela nové, ačkoliv postavené na myšlenkách, které lidstvo znalo již po staletí. V těchto konstruktech je patrný vliv Řecké a Římské kultury. Přesněji řečeno Řecké myšlenky velikánů a Římské zaujetí pro právo, které samotné Vico zcela fascinovalo. On sám byl velký znalec právní vědy a zevrubnou znalost právních dějin, obzvláště v Řecku a následně v Římě, dokazoval na mnoha místech svých prací.

2. Teorie dějin Gianbattista Vica

2.1 Obecné informace

Hovoříme-li o teorii dějin v rámci Vicovy filosofie, musíme mít na paměti, že jeho samotné zkoumání dějin se uskutečňuje v rámci širšího celku svébytného filosofického systému. Nejedná se tedy o osamocený jev, který byl podroben zkoumání, nýbrž je zasazen do rozsáhlé struktury společností národů. V této souvislosti je výrazně propojen s politickými a náboženskými projevy zkoumaných kultur, respektive národů, které jsou vykládány pod prizmatem axiomů, které udávají základní zákonitosti běhu dějin. Z kraje monografie, ve které Vico představuje svou teorii, je uvedena chronologická tabulka. Ta se začíná potopou světa a dál postupuje popis významných událostí a vzniku různých národů, tak jak jdou, podle Vica, chronologicky za sebou. Axiómy a časově po sobě jdoucí události jsou doplněny ještě o metodu, již je zkoumání počátků všeho. Tím je poznání Boha, nakolik jej umožňuje lidská přirozenost. „... *musíme začít oním poznáním Boha, jehož nepostrádají lidé, ať byli jakkoli divocí, suroví a nelidští,*

¹ *PRINCIPLES OF NEW SCIENCE CONCERNING THE COMMON NATURE OF NATIONS [THE NEW SCIENCE]* (3 Ed. 1744) [online]. CLARKE, Richard. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: http://www.maraserrano.com/MS/articulos/10BVico_TheNewScience_comments.pdf

poznáním, které, jak jsme si ukázali, záleží v tom, že člověk, když si začne zoufat, že nemůže očekávat pomoc od přírody, touží po něčem vyšším, co by jej spasilo. Ale vyšší, než příroda, je Bůh; on je světlo, jímž osvítil všechny lidi.“² K celé teorii dějin, pak zbývá pouze doplnit základní vedoucí princip. Tím je Božská prozřetelnost, která dodává směr, a legitimitu systému a tvoří z historie ideální dějiny národů. Jinými slovy tato prozřetelnost vytvořila cestu, která je ideální pro všechny národy a ty by ji měli procházet. Ale tato cesta je cyklická, tedy tvoří cestu v jakémsi kruhu, který je po nějaké hluboké, typicky ideové, změně opět nastoupen od začátku.

V určitém smyslu navazuje Vico na Platónovu filosofii o ideální společnosti, která je řízená těmi nejlepšími. „Bude ale, řekl jsem, přihlížet k tomu ústavnímu uspořádání, které je v něm samotném, a bude se mít na pozoru, aby se nic z toho, co je uvnitř jeho nitra, nějak nevychýlilo ze svého postavení, ať už z nadbytku nebo z nedostatku majetku, a podle této zásady bude ten stav řídit příjmem a vydáním, nakolik toho bude schopen.“³ Tento důraz na vnitřní kvality člověka, nebo lidi řídící stát či národ můžeme zpozorovat při popisu zejména třetího, kvantitativně nejvyššího stádia cyklu trvání národů, tak jak se mu budeme dále věnovat. A zároveň přitom používá pojmy dochované ze starověkého Egypta. Proto rozděluje dějiny národů na tři po sobě jdoucí etapy odpovídající určitému politicko-sociálnímu systému v Evropské kultuře, přesněji řečeno zaměřuje se na Starověké Řecko a později na Řím. Pro lepší ilustraci, koncept rozdělení na tři věky pak můžeme podobně sledovat například u Augusta Comta. Takto představená teorie se stala natolik obsáhlou a obecnou, že sám Vico se jí nebojí nazývat „novou vědou o přirozenosti národů“.

2.2 Chronologická tabulka

Jak už bylo zmíněno výše, základem celého systému je mimo jiné uvedená chronologická tabulka. Celou podobu tabulky najdeme ve Vicově knize *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Zde se budeme věnovat pouze několika bodům, které jsou podle mého soudu zásadní pro další zkoumání teorie dějin, jak ji Vico podává, v rámci rozsáhlého výkladu dějin v knize podaného.

² VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518, str. 140.

³ PLATÓN. *Ústava*. Přeložil Radislav HOŠEK. Praha: Svoboda-Libertas, 1993. Antická knihovna (Svoboda). ISBN 80-205-0347-1, str. 434.

Chronologický výčet dějin začíná potopou světa, od kterého se dále počítá vznik národů a důležitých, zejména politických událostí. Zvláštní pozornost je věnována starořecké kultuře a později národu římskému a jejich právně-státnímu zřízení a proměnám v čase. Jedná se o pojetí, které z části neodpovídá posloupnosti dějin, tak jak ji známe dnes, ani tak, jak byla podávána za Vicova života v 17. století. Tuto skutečnost si Vico uvědomuje, a proto v úvodu k anotaci chronologické tabulky zdůrazňuje pochybení při zasazování určitých osobností a významných historických událostí do dějin národů. „*Chronologická tabulka podává svět starověkých národů, který počíná potopou světa a probíhá od Židů k Chaldejčům, Skytům, Féničanům, Řekům a Římanům až do konce druhé punské války. Objevují se v ní lidé a činy slující slávou, o nichž má obec učenců za to, že žili či staly se v určité době a na určitém místě. Avšak buď takoví lidé nežili a takové činy se nestaly tehdy a tam, jak se o nich obecně myslí, anebo ani nežili či nestaly se co svět světem stojí. A naopak, z dlouhých a temných mraků, které zahalují ty, kdo v ně upadli, vystupují lidé vynikající a činy velikého významu, z nichž a jimiž vznikly lidské věci převeliké důležitosti*“.⁴Toto špatné vykládání dějin je, podle Vica, zapříčiněný domýšlivostí národů, které samy sebe kladou na počátek světa a tím vznikly nepřesnosti při další interpretaci historických událostí.

Za první národ vůbec Vico považuje Židovský národ. Usuzuje tak z jejich kalendáře, který se, podle jeho názoru, nejvíce shoduje se skutečností. Proto jsou Židé prvním existujícím národem, který navíc podává své paměti v rámci Písma. Naproti tomu Egypťané byli až, v pořadí, pátým národem, který vznikl. Tedy až po Židech, Chaldejcích, Skytech a Féničanech. Staří Egypťané jako mocný národ znající písmo po sobě zanechali mnoho písemných pozůstatků. Pro Vica je v jeho zkoumání klíčová teorie starých Egypťanů, že svět před vznikem Egypta prošel třemi věky, které se stále opakují. Tyto věky se kvalitativně odlišují od nejnižšího, který nazývají věk božský. Jako druhý věk je označován věk herojský a poslední, nejvyspělejší přichází věk lidský. S touto koncepcí a jejími pojmy dále Vico pracuje a rozvíjí ve své vlastní koncepci filosofie dějin.

Modelem mu je vývoj práva a společnosti ve starověkém Řecku. Výčet historie řeckého národa pro něj začíná od prvních lidí Deukalióna a Pyrhy, které řadí do dob

⁴ VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518, str. 69.

kiklopů a obřích lidí. Historicky pak hovoří o zlatém věku Řecka, kdy je mytologicky zaznamenané stýkání se pohanských bohů s lidmi. Zde zdůrazňuje uvažování určité teogonie vytvořených nadpřirozených bytostí za účelem pochopení, rozumově nevyspělých, lidí světa okolo nich. Podle Vica si všechny pohanské národy tvořili podobná náboženství, aby došlo ke zkrocení surové přirozenosti lidí. A to proto, že právě náboženství mělo takovou moc, která, jak se dále ukáže, je pro další cestu národů naprosto zásadní. „... náboženství je jediný účinný prostředek schopný udržet divokost národů na uzdě.“⁵ Po zlaté době Řecka popsané v mýtech pokračují dějiny až k zlomovému bodu, kterým je vydání zákona XII. Desek Solónem, který je podle Vica přelomem mezi věkem božským a věkem herojským. Ačkoliv jej sám popisuje jako surový, krutý a ve své podstatě nelidský a nedokonalý. Chronologická tabulka končí druhou punskou válkou, kterou končí období nejasných dějinných událostí a začíná se psát správná a podrobná historie.

2.3 Základní axiomy

Jak už bylo poznamenáno výše, celá, Vicem vytvořená, nová věda vychází z mnoha axiomů, které udávají určitý směr a základní podobu. Tyto výchozí body jsou filosofického a filologického charakteru, přičemž. „*The term 'philology' here alludes to "all the grammarians, historians, critics, who have occupied themselves with the study of the languages and deeds of peoples: both at home, as in their customs and laws, and abroad, as in their wars, peaces, alliances, travels, and commerce" (139)*“⁶ Pro upřesnění těchto základních axiomů a definic je sto čtrnáct. Většina z nich se zabývá politickým uspořádáním společnosti. Dále se budeme věnovat pouze několika, z mého pohledu, relevantním k dané teorii dějin.

Tyto základní principy jsou určující pro strukturu systému a vzájemně se doplňují s chronologickou tabulkou, které jsme se věnovali výše. Vico své axiomy uvádí následovně. „*Abychom dodali tvar látce zachycené výše v Chronologické tabulce, uvádíme tu nyní následující axiomy neboli zásady, jednak filozofické a jednak filologické, dále několik málo racionálních postulátů a několik i blíže rozvinutých*

⁵ VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518, str. 364.

⁶ *PRINCIPLES OF NEW SCIENCE CONCERNING THE COMMON NATURE OF NATIONS [THE NEW SCIENCE] (3 Ed. 1744)* [online]. CLARKE, Richard. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: http://www.maraserrano.com/MS/articulos/10BVico_TheNewScience_comments.pdf

definic; to vše má proniknout a oživit, tak jako krev proniká a oživuje tělo, výklady této vědy o společné přirozenosti národů.“⁷

Pro naši další práci jsem vybrala několik následujících axiomů. Zaprvé „*Člověk pro neomezenou povahu lidské mysli, když se tato ztrácí v nevědomosti, činí sebe měřítkem veškerenstva.*“⁸ Zde je jeden z původů obtížnosti objektivního výkladu dějin. Dalšími důvody jsou také následující: „*Jinou vlastností lidského ducha je, že když si lidé nemohou vytvořit žádnou představu o věcech vzdálených a neznámých, posuzují je podle věcí jim známých a přítomných.*“⁹, zde můžeme, mimo jiné hledat počátek pohanských náboženství, „... *všechny národ, řecké i barbarské, se domnívaly každý o sobě, že on přede všemi ostatními vynalezl věci užitečné lidskému životu a že uchoval v paměti své věci počátků světa. ... Na tuto domyšlivost národů navazuje domyšlivost učenců, kteří chtějí, aby jejich vědění bylo tak staré jako sám svět.*“¹⁰.

V rámci posledního uvedeného axiomu Vico vylučuje všechny filosofické přístupy jako zakrývající přirozenost člověka a ponechání jej v jeho vlastní zkaženosti. Výjimkou jsou političtí filosofové, zejména pak platonici, kteří podle Vica „... *se shodují se všemi zákonodárci v těchto třech základních bodech: že je božská prozřetelnost, že lidské vášně se mají uměřovat a že se z nich mají tvořit lidské ctnosti, jakož že i lidské duše jsou nesmrtelné. Tento axiom podává tudíž tři základy této vědy.*“¹¹ Uvedené zásady vyplývají z Platónových koncepcí společnosti, které jednotlivě sledují i tři věky, kdy určitá politická zřízení odpovídají konkrétnímu stádiu v rámci cyklické koncepce teorie dějin. Čtvrté, podle Platóna ideální, zřízení je dle Vicova názoru utopistické, jeden z hlavních důvodů je příliš mnoho nedokonalých lidí jednajících podle surové přirozenosti stažené pouze zákony. Částečně se o tomto problému zmiňuje v následujícím axiomu. „*Filosofie uvažuje o člověku, jaký by měl být, a může tedy být užitečná jen těm velmi nepočetným lidem, kteří chtějí žít v Platónově republice, nikoli*

⁷ VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518, str. 99.

⁸ VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518, str. 99.

⁹ VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518, str. 99.

¹⁰ VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518, str. 100.

¹¹ VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518, str. 101.

*hynout v Romulově kalu.*¹² Tento axiom je důležitý právě s ohledem na utopičnost Platónovi republiky, kterou Vico na základě tohoto axiomu dále rozvíjí.

Ideální historii pak, v rámci svých axiomů, Vico nastínil takto: *Lidé nejdříve pociťují to, co je nutné, později se starají o to, co je užitečné, potom se obracejí k tomu, co je pohodlné, dále se těší tomu, co je příjemné, pak se rozkládají přepychem a nakonec šílí mrháním svých substancí.*¹³ , nebo obecněji v rámci národů *„Přirozenost národů je nejdříve hrubá, pak přísná, potom milostivá, později jemná a nakonec rozvrácená.*¹⁴ Takto nastíněný rozpad Říma se nápadně shoduje se soudobým stavem lidských věcí, konkrétně v rámci Západní společnosti, nabízí se tedy otázka, zdali by dnešní postmoderní společnost mohla být Vicem považována za národ spějící ke svému zániku. Každopádně tímto posledním axiomem je vymezen základ *„... věčné ideální historie, kterou probíhají v čase všechny národy ve svých počátcích, prorocích, vyspělosti, úpadku a konci.*¹⁵ Takto Vico podává jisté vymezení pro svou teorii dějin, jak se jí budeme dále věnovat.

2.4 Tři věky národů

Jak jsem dříve předeslala, rozděluje Vico tři druhy věků, které nutně musí procházet všechny národy. Těmito věky jsou věk božský, věk herojský a věk lidský. V tomto pořadí se neustále střídají cykly těchto věků představující vznik, rozvoj, prosperitu, úpadek a zánik národů, jak bylo popsáno axiomy udanými výše.

Věk božský je popisován jako období lidského dětství, kdy dochází k vytváření mnoha různých bohů a s nimi spjatými náboženství. Protože, jak jsem psala výše, náboženství je jedinou silou, která dokáže svázat přirozenou lidskou surovost a divokost a dokonce může vést svůj národ k prosperitě a postupnému vývoji. Věk herojský se vyznačuje uchováním si těchto náboženských představ, ale zároveň přitahuje božské blíže k zemi a člověku. Mluvíme zde o období hrdinů, kteří jsou spřízněni s božskými bytostmi vytvořenými v božském věku. Pro ilustraci, typický věk Achillea, který je

¹² VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518, str. 101.

¹³ VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518, str. 119.

¹⁴ VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518, str. 119,

¹⁵ VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518, str. 120.

svou podstatou více než člověk, ale ani bůh a setkáváme se s ním v kontextu typicky herojském, ve válce. Tento věk je také typický svou obrazností v komunikaci a vyjadřování. Poslední, kvalitativně nejvyšším, údobím je věk lidský. Je to věk rozumu a pořádku. Lidem vládne jejich vlastní racionalita pomocí zákonů, které si lidé vytvořili. Je nápadné, že popis tohoto třetího věku je podobný v mnoha aspektech s dobou osvícenství, ve které Vico žil.

Základy tohoto třífázového cyklu pocházejí ze starověkého Egypta a vycházejí z názoru, že před vznikem starověké egyptského národa, prošlo lidstvo, respektive egyptský lid, tímto cyklem a začíná nový koloběh. Tato původní koncepce obsahuje tato původní pojmenování lidských věků. Vico celý systém dále rozpracovává a úzce propojuje s konkrétními politicko-sociálními jevy a náboženskými představami, které jsou typické pro konkrétní věk. Pro dokonalou názornost pak Vico uvádí jedenáct aspektů, ve kterých se jednotlivé věky projevují. „... podle tohoto rozdělení uvidíme procházet národy v stálém a nepřetržitém řádu příčin a následků, který u nich vždy vládne, přes tři druhy přirozenosti, z těchto přirozeností pak vyplývají tři druhy obyčejů takto zachovaných tři druhy přirozeného práva národů a v důsledku těchto práv jsou zachovány tři druhy občanských států neboli republik; a k vzájemnému sdělování těchto tří druhů již uvedených nejdůležitějších věcí u lidí, kteří dospěli k lidské společnosti, se vytvořily tři druhy jazyků a vzniklo právě tolik druhů písem; k ospravedlnění toho všeho pak vznikly tři druhy jurisprudence, podepřené třemi autoritami, práva a soudů; tyto jurisprudence se pěstují ve třech časových údobích, jimiž projdou všechny národy v průběhu svého života.“¹⁶Tímto způsobem se jednotlivé aspekty mezi sebou propojují a dávají vníkat filosofickému systému, který uvažuje znaky určité filosofie dějin, politických věd, sociálních věd a náboženství, čímž podtrhává svou komplexnost.

2.5. Projevy tří věků v konkrétních aspektech

Vico tedy rozlišuje jedenáct různých aspektů národů, ve kterých se podle projevuje konkrétní věk daným účinkem. Tyto aspekty se vzájemně ovlivňují a doplňují. Konkrétně se tedy budeme dále věnovat těmto aspektům podle pořadí, jaké bylo staveno Vicem. Jsou to přirozenost, obyčej, přirozené právo, vláda, jazyk, písmo, jurisprudence, autorita, právo, soud a věk. Prvním uvedeným aspektem, ve kterém se projevují tři

¹⁶ VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518, str. 363.

věky, je přirozenost národů. Božská přirozenost je ve své podstatě podmíněná obraznému myšlení lidí. Proto dochází k připisování ožvlých substancí bohů materiálním tělesům podle svých vlastních idejí o nich. V kombinaci s obrazností se toto období dále vyznačuje divokou přirozeností a nezkrotností lidí, která měla za důsledek vytvoření krvavých a surových bohů vyznačujících se krutostí. Vzniklá, neméně nelidská náboženství, pak vedla ke zkrocení lidské divokosti a potřebné prosperitě národů, aby mohly postoupit do druhého věku. Ten se vyznačuje Rozdělení na heroje a lidi. Hrdinou byl člověk s božským původem, což z něj tvořilo bytost ontologicky hodnotnější, než byl běžný člověk. Dalo by se říci, že v dobovém chápání by se dalo rozdělit lidstvo na vznešené a obyčejné lidi se statutem podobným zvěři. Z těchto herojů se později stali aristokrati. Přirozenost v lidském věku je ovšem zcela odlišná. Základním rysem je uměřenost a lidská podřízenost zákonům, a instanci svědomí. „*Třetí přirozenost byla lidská, inteligentní a vždy uměřená, blahovolná a rozumná, který uznává jako zákon svědomí, rozum a povinnost.*”¹⁷ Dalo by se říci, že přirozenost božská bylo podřízení se krutým bohům, přirozenost v době herojské byla podřízenost pod vybranými lidmi a přirozenost lidská značí podřízenost rozumu a povinnosti.

S přirozenosti vychází typ obyčejů. V božském věku zcela podmíněné náboženství a jejich bohům. Herojské obyčeje odpovídaly válečným vřavám svého věku. Vico je popisuje jako „... *hněvivé a svárlivé, jak se nám vypravují o Achillovi.*”¹⁸. Pravím opakem pak jsou obyčeje v posledním věku cyklu. V lidské době jsou obyčeje uchovávané vědomím lidské povinnosti a poučují lidi o tom, co je jejich vlastním vědomím a povinnostmi.

Popsaným druhům přirozenosti také odpovídají příslušné druhy přirozeného práva. Božským přirozeným právem bylo právo božské. Vycházelo z neproblematického přesvědčení, že vše je stvořeno bohy, nebo je samo božstvem. Herojské přirozené právo by se dalo také nazvat jako právem síly, která se stále opírá o náboženství a to již ve zmíněném nadpřirozeném původu hrdinů. Vico jej trefně popisuje následovně. „*Takovým právem síly je právo Achillovo, který klade všechno právo do*

¹⁷ VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518, str. 364.

¹⁸ VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518, str. 365.

hrotu svého ostří.“¹⁹Lidské přirozené právo je pak právo plně rozvinutého lidského rozumu.

Podle přirozeného práva vzniká i forma vlády. Božské formy vlády nazývá Vico teokratickými. Opět vychází z lidské víry ve stvoření světa bohy a jejich svrchované moci nad jeho chodem. Jedná se o věk věšteb, které se přenesly velkou měrou až do věku herojského. To jsou vlády aristokratické, nebo podle Vica vlády optimátorů, tedy těch nejsilnějších. Ti jsou považováni za urozené, jako typický příklad jejich vlády je uvedeno řecké město Sparta. Hlavním rysem těchto vlád je usurpace všech občanských práv pro vládnoucí vrstvy, které si je držely a neposkytovaly spodním vrstvám k nim přístup. A to zejména proto, že obyčejné lidi tito vládcové nepovažovali za hodné jakýkoliv práv, jelikož pro ně měli lidé zvířecí přirozenost. Lidem tak byl pouze přirozená svoboda a jejich holý život. Oproti tomu vlády lidské jsou postavené na ideje rovnosti rozumové přirozenosti lidí vyplývající z lidské podstaty. V tomto důsledku jsou si všichni lidé v těchto vládách rovni před zákonem. A to proto, že každý člověk se rodí svobodný se všemi právy, které k tomu náleží a to nejen v demokratických typech společností ale ve všech, které Vico nazývá občanskými společnostmi, do této kategorie zařazuje mimo jiné i monarchie.

K nejvýraznějším aspektům národů, ve kterých se různé věky projevují, je jazyk. Vico na základě tří věků rozděluje tři druhy jazyka. V božských dobách hovoří o náboženském jazyce určeném výhradně pro náboženské účely. Požíval se při náboženských obřadech a zaměřoval na vyjádření uctívání pomocí praktických projevů. Nejednalo se ještě tedy o jazyk artikulovaný. Později vzniká soustava herojských znaků, ale je aplikována pouze na oblast vojenství a udržení vojenské kázně uvnitř jednotlivých vojsk. V lidském věku vzniká artikulovaný jazyk tak, jak jej používají dnes již všechny, minimálně Evropské, národy.

Od vývoje jazyka přímo vychází vývoj písma, které také lze rozdělit na tři druhy podle daného věku národů. Písma božská jsou nazývána hieroglyfy a podle Vica je používaly všechny národy ve svých počátcích. Právě v písmu se hluboce projevuje obraznost lidí božského věku. Hieroglyfy lze považovat za jakási abstraktní připodobnění konkrétních jednotlivin. Určitý druh obraznosti ve formě přirovnávání

¹⁹ VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518, str. 366.

přetrval do herojského písma, které je typickým svým vyjadřováním se pomocí příměr, dalo by se tedy považovat za více abstraktní, co do obsahu, než písmo božského věku. Jako archetyp síly se zde používá přirovnání k Achillovi, naopak moudrost je personifikována osobou Odyssea, který platí za nejmoudřejšího hrdinu Homérových eposů. O těchto přirovnání vznikají v herojském údobí inteligibilní rodové pojmy, které umožnily vznik určité formy filosofie a metajazyku vyžadující větší míru abstrakce. Vulgární písma pak vznikají až ve věku lidském. Skládají se ze slov a umožňují mnohem hlubší úroveň abstrakce, než písmo herojské. Díky hláskové soustavě dochází k výraznému zjednodušení znakového systému a zefektivnění písemných záznamů. Tento projev má za následek vznik lidských zákonů, které člověk vymýšlí, zaznamenává a dodržuje díky vlastní racionalitě. Znalost vulgárního písma v kombinaci s užíváním artikulovaného jazyka jsou základními předpoklady pro vznik ideálního státního zřízení, kterým je monarchie. A to právě díky tomu, že člověk ovládá své vlastní zákonodárství.

Proto tedy i jurisprudence je podmíněna projevy tří věků národů. V božském věku byla jurisprudence zacílená na mystickou teologii, kdy se učenci snažili o magické jednání za účelem komunikace se svými bohy a odkrytí božských tajemství jako jsou tajemství po fungování světa a po původu lidí. Odpovědi se pak dobírali skrze věštby, které jim jejich bohové zanechávali. Pomocí různých náboženských obřadů se snažili vstoupit do boží mysli a najít v ní objektivní pravdu. Proto se tato praktika stala měřítkem spravedlnosti v rámci celých národů v božském věku. Herojská jurisprudence se snaží stavět na odkazu, již zmiňovaného Odyssea, jakožto na vzoru moudrosti. Protože Odysseova moudrost byla založena z velké části na jeho výmluvnosti, spojily se tyto dvě vlastnosti do jedné. Proto měl pravdu zpravidla ten, kdo si ji uměl rétoricky nejlépe vyargumentovat. Idea objektivní pravdy proto v tomto věku není brána jako hodnota, ale záleží na znalosti pravidel společnosti a obratnosti řečníka o evidentnosti jeho argumentů v případném sporu. Vláda pravdy a faktů přichází až v posledním věku. Kdy právo přistupuje spravedlivě ke všem druhům případů. Tento typ jurisprudence je pro Vica typický pro monarchie a svobodné lidové republiky, které jsou boje vládami lidu. A část o jurisprudenci uzavírá a shrnuje takto: „*Takto se božská a herojská*

*jurisprudence přidržovaly v dobách hrubosti národů toho, co je jisté; lidská jurisprudence pak si v dobách osvícenosti národů hleděla toho, co je pravdivé.*²⁰

S druhy jurisprudence souvisí i druh autority, který je různý ve všech třech věcích národů. Božská autorita je odvozena od vládnoucích božských bytostí, tedy nemá od přirozenosti žádný důvod. Tento druh autority odpovídá přesvědčení člověka v božském věku, že vše pochází od bohů. V herojských dobách vznikají mocné vrstvy urozených. Z jejich řad je vybrána malá skupina tvořící vládnoucí moc, která je zároveň autoritou pro všechny v daném národě. Tuto skupinu kumulující autoritu můžeme nazývat senátem. Fungovala na principu rozhodování několika mocných a mnoha poddaných. Po dosažení rovných práv pro všechny lid, tj. podle Vico lidových republikách, se autoritou stává sám lid. Který, pracuje na principu důvěry obyčejných lidí ve schopnosti lidí zkušenějších a moudřejších, než jsou oni. Právě díky této důvěře, představují právní autoritu. Hobbes by tento postup nazval nejspíše principem delegování politické moci na zvolené zástupce. Ale na rozdíl od Vico abstrahuje od zásadní síly náboženství jako klíče ke svázání a následné kultivaci lidské přirozenosti. *“Wherever a people has grown savage in arms so that human laws have no longer any place among it, the only powerful means of reducing it is religion” (177). This is something which Thomas Hobbes failed to grasp.*²¹ Vico dále rozlišuje tři druhy autorit senátů podle výše popsaných druhů autorit v každém věku. V božském věku hovoří o autoritě pozemkového vlastnictví, které pochází od bohů. Pokud bych to parafrázovala, jedná se o systém, který funguje na principu opatrování určitého prostranství, které se k danému člověku dostalo do správy z vůle bohů, kteří řídí osudy všech lidí a kteří vytvořili svět, včetně tohoto konkrétního pozemku. Následující věk podléhá autoritám herojských senátů, které jsou popsány výše. Herojský senát pracuje tak, že vyčlení určitou malou skupinku z aristokratických vrstev a ta pak vládne podle své vůle ostatním. Vico zde zmiňuje problém zneužívání těchto senátů své autority pro soukromé cíle. V národech, ve kterých vládne lid, se potom rozlišuje autorita monarchie a autorita rady. V těchto

²⁰ VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518, str. 372,

²¹ PRINCIPLES OF NEW SCIENCE CONCERNING THE COMMON NATURE OF NATIONS [THE NEW SCIENCE] (3 Ed. 1744) [online]. CLARKE, Richard. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: http://www.maraserrano.com/MS/articulos/10BVico_TheNewScience_comments.pdf

případech důvěra ve zvolené představitele a spolehnutí se na rozum nutně vede k vytvoření rad, které ztělesňují požadavky lidu, ze kterého její představitelé vzešli. Tento systém může být doplněn o postavu monarchy, který může přihlédnout k rozhodnutím takto vytvořené rady.

V návaznosti tří různých druhů jurisprudence a autorit můžeme popsat tři druhy práva. V božském věku právu rozumí pouze bohové a my dokážeme zaznamenat pouze to, co je nám materiálně dostupné. Například Židé takto pracovali s pojmem zjeveného Božského práva. Pohanská náboženství považovala za podobný druh zjevení určité vnitřní hlasy, které považovala za druh vnuknutí a vnější znamení, která se zobrazovala zejména ve věštbách a náboženských obřadech. Pro tento typ práva platilo, že bohové jsou autoritou, protože u nich je rozum a jsou tímto rozumem. Podobnou formu nalzáme také v době herojské a posunutím autority senátu. Zde se jedná o kombinaci držení práva v moci lidí legitimizovanou božským původem aristokratů. Lidské právo nazývá Vico jako právo státního blaha. Toto právo poznávají lidé, kteří jsou hodni být zástupci lidí v radách monarchů. Jsou to ti, kteří mají dostatečné rozumové schopnosti nahlédnout, co je nutné k zachování lidského rodu. Proto je méně zkušený a rozumově rozvinutý lid vyloučen z rozhodování o fungování státu.

Pokud máme takto rozdělenou jurisprudenci, autoritu a právo, zbývá nám ještě, stejným způsobem, rozlišit tři druhy soudů podle příslušného věku národu. Prvním typem soudu v době božské je přízeň, nebo naopak nepřízeň bohů. V této době přírodního stavu nejsou zatím formulovány zákony. První typy sporů jsou ryze osobní mezi jedinci. Soud se odehrával pomocí jednotlivých promluv. Ten, kdo byl uznán jako viník, byl vyhoštěn ze společnosti, tato forma sankce byla univerzální pro všechny národy v božském věku. Od individuálních sporů se právo začala soustředit na spory obecné, těmi byly války. Tento rys je typický pro doby herojské. Také v této rovině hraje roli přízeň či nepřízeň bohů. Poražený národ tudíž prohrál, protože ho opustili jeho bohové. Posun nastal v individuálních soudech. Kvůli nedostatku relevantních zákonů rozhodovaly soudní pře individuální souboje, které byly považovány za legitimní. Pokud nastal případ, že vznikl spor mezi dvěma králi a souboj dopadl nerozhodně, započala válka. Podle Vica přesně tímto způsobem vznikla Trojská válka. V lidském věku dochází k zásadnímu obratu. Vzniká instituce soudu, který přezkoumává

jednotlivé případy a následně je posuzuje podle lidmi vytvořených zákonů. Tyto zákony jsou sestaveny na základě racionality a příkazů svědomí.

Ve fázi lidského věku se národ nachází na rozcestí. Lidé od přirozenosti tíhnou k životu v přepychu a radovánkách. Tento způsob života se postupně rozšiřuje do všech vrstev obyvatelstva, od vládnoucích vrstev až po sféry nízké. V tomto případě je záchranou vzestup mocného monarchy, který se nadřadí nad zákony a ovládne celý národ, jako příklad Vico udává Augusta v době moci Říma, tímto dochází k obnovení určité formy monarchie, která může dále přetrvávat a uspokojivě fungovat. Druhou možností je, že není nikdo, kdo by dokázal pojmout takové množství moci a tak přichází záchrana ze strany jiných národů, které se stanou vládnoucími nad zhýčkaným národem, který se dříve považoval za jejich vládce. Tím, že cizí národ je aktivní a ještě nezkažený se stává lepším a tudíž přirozeně přebírá veškerou moc nad původním národem. Pokud ovšem ani tato alternativa není možná, existuje ještě krajní možnost. Tedy, že národ uhnívá zevnitř, lidé se stávají stále zpupnějšími a podléhají čím dál více své přirozené divokosti a surovosti až se stanou nelidskými, v tuto chvíli je nutné, aby prozřetelnost započala nový cyklus ideální historie od božského věku až k lidskému podobně, jak bylo výše popsáno. „*Upadnou-li však národy v takové krajní zlo, že se ani uvnitř neshodnou na domorodém monarchovi, ani nepřipadnou lepším národům, které je dobudou a uchovají zvenčí, pak prozřetelnost v tomto případě krajního neštěstí použije i sama krajního prostředku*“.²² Z toho je patrné, že znovuoobnovení cyklu samotné není ničím žádoucím a více, než cokoliv jiného, značí o neúspěchu daného národu.

Jako sumarizaci Vico upřesňuje, že výše popsané rozdělení se odehrává ve třech obdobích. Božský věk by se dal považovat za dobu zbožnou, která je zcela prostoupena boží vládou a kontrolou. Herojský věk označuje za svárlivou dobu, která je typická násilnostmi ve válkách a osobních soubojích, nazývá ji dobou Achillea. Lidský věk pak nazývá obdobím civilizace ve smyslu objevení a plného využití civilního práva. Jde o etapu prodechnutou racionalitou a střízlivou uměřeností. Takto nastíněná posloupnost modelově vychází z dějin Řecka a následně především Říma. V každém věku je snaha o zachycení ducha doby, který je různý u každé části uvedeného nutného dějinného cyklu.

²² VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518, str. 441.

2.6 Cykličnost teorie

Jedním z klíčových znaků této filosofie je cykličnost. Jak bylo uvedeno výše, tři popsané věky, věk božský, herojský a lidský, se střídají v neustávajícím cyklu. Opisují tak kruhovou trajektorii života národů, která představuje vznik, rozvoj, prosperitu, úpadek, zánik a nový zrod národů. První zaznamenaný cyklus proběhl v době před starověkým Egyptem, kdy byl Egyptany zaznamenán a odtud jej přebírá a dále rozvíjí Vico. Modelový cyklus probíhá v dobách Řecka a Říma. Poslední zaznamenaný cyklus těchto tří období pak započal se vznikem křesťanství.

Podle Vica byl příchod Ježíše Krista určitým ideovým zlomem a začátkem nového cyklu tří věků. Dále uvádí, že formy vlády musí nutně zůstat původní, to co se mění v závislosti na aktuální věk je způsob, jakým je vláda vedena. „... *shledáváme, že se státy přirozeně smíchávají, ne sice co do formy (to by byla monstra), ale tak, že se smíchá pozdější forma státu se způsobem dřívější vlády.*“²³Toto zdůraznění je nutné mít na paměti při srovnávání modelových tří věků Říma a pozdější cyklus započatý zároveň se vznikem křesťanství.

Proto po posledním, doposud zaznamenaném, překlopení cyklu nutně následuje věk božský. Tento začíná v prvních stoletích našeho letopočtu a trvá do dob feudálních. Pokud bychom měly hledat některé, výše popsané rysy typické pro božský věk národů, tak jak jsme je popsali na modelovém příkladu, našli bychom následující podobnosti. Základním rysem je legitimizace profánních věcí Božskou autoritou. Takový proces je patrný zejména v politické sféře, kdy dochází k posvěcování vládců. Dalo by se říci, že tímto rituálem, skrývající charakter, jednak politický, ale i náboženský a metafyzický, dochází k určité změně otologického statutu vládců, kdy jsou považováni za vyvolené z Boží vůle. Pod vládci pak vznikají království, která jsou ozbrojená kvůli své vlastní obraně proti svým nepřítelům. V této fázi se ovšem předpokládá nepřítelství spíše politické, než religiozní. Tedy dochází k válečným střetům za účelem vidiny získání většího území a bohatství, než že by se jednalo o střety mezi vybranými válečnými božstvy, tak jak k nim docházelo v původním božském věku. K válkám z náboženských důvodů dochází až později, kdy jsou, v rámci jednotlivých království, naakumulované dostatečné finanční a potravinové zásoby. Pak vzniká fenomén křížáckých výprav za

²³ VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518, str. 400.

účely především ideovými. Takto nákladná válečná tažení na dlouho vzdálenost jsou pak připomínány po celý středověk v podobě určitých znaků, například v rámci korunovačních klenotů králů jako symbolů jejich moci. Hlavním nepřítelem se v tento čas stává muslimský svět. Podobně jako v božském věku se přenáší problém teologické pravdivosti obou náboženství. Dalo by se říci, že války s muslimy jsou určitou formou soudu nad tímto problémem. Dříve prohra nějakého městského státu znamenala nepřízeň bohů. V tomto božském věku znamená prohra to, že poražený národ, v tomto případě křesťané či muslimové, vzývají falešného Boha. Vzhledem k velkému přítoku barbarů do Evropy v pátém století, dochází v běžném prostředí podle Vica k určitému zmatení jazyků, kdy se vytrácí artikulovaný jazyk a schopnost vzájemného dorozumívání se pomocí vulgárního písma. „*Dále, protože počínajíc 5. stoletím tolik barbarských národů začalo zaplavovat Evropu a i Afriku a vítězné národy se nemohly dorozumívat s poraženými, barbarství nepřátel katolické víry způsobilo, že z oné železné doby nebyla nalezena žádná písemnost sepsaná v některém vulgárním jazyku té doby, ať už v italštině, francouzštině či španělštině nebo i v němčině, v níž, jak se domnívá Aventinus v De annalibus Boiorum se začaly psát listy teprve od dob Bedřicha Švábského, a jiní jsou toho názoru, že až od doby císaře Rudolfa Habsburského, jak už jsme řekli, a u všech zmíněných národů byly nalezeny jenom listiny psané barbarskou latinou; tímto jazykem se dorozumívalo několik málo urozených mužů, kteří byli muži církve.*“²⁴Tento Vicův poznatek pak zapadá ke znakům božského věku národa podobně, jak byl popsán v části o třech druzích jazyka a třech druzích písma. Stejně tak praktikovaná tradice soubojů mezi dvěma muži, které měly funkci svatých soudů. Jinými slovy ten, kdo zemřel v takovém souboji, skončil podle boží vůle, tedy po právu (v tomto smyslu právu božském) a tím pádem byl vinen a jeho smrt je spravedlivá a legitimní díky autoritě Boha. V těchto dobách válečných nepokojů vznikají, podle Vica zejména v na území Německa z důvodu větší surovosti, kláštery, kam se mohli ukrýt prostí lidé. Tyto kláštery se stali autonomními a movitými. Vico v těchto institucích rozpoznává základy budoucích velkých měst a tím započínající vývoj, podle nutné evoluce národů, k druhému stupni, herojskému věku.

Další věk začíná nastolením feudálního systému, který byl také zásadním znakem doby herojské. Lenní zákon, jak Vico zdůrazňuje, odpovídá pozemkovým zákonům

²⁴ VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518, str. 420 – 421.

v době herojského Říma a tvoří základ evropského budoucího národa. „ ... *římské právo, které se zrodilo z jisker lén praktikovaným prvním latinským Latia a na lénech vznikly všechny republiky světa. ... ve věčné přirozenosti lén mají svůj počátek nové říše Evropy.*“²⁵ Toto období se vyznačovalo rozlišováním toho, co je lidské a co aristokratické, neboli herojské. Šlechta plnila funkci vyvolených, lidé naopak byli jim podřízeni. Tato oddanost byla vyjádřena slibem věrnosti, který skládali lidé svým pánům. Tímto způsobem docházelo ke statutární odlišnosti, která se v té době dala považovat za ontologickou, protože lidé se tímto způsobem stávali majetkem svých pánů. Tento důsledek se dále ukazuje například v obdobích válek. V tomto čase byli poddaní nuceni bojovat, na základě složeného slibu, za svého pána a to na své vlastní náklady. Válečné potyčky byly běžnou záležitostí, svědčí o tom i vznik ozbrojených dvorů, na kterých sídlila šlechta. Také to bylo období velkých válečných hrdinů, kterým se vzhlíželo a jejichž jména byla synonymy pro sílu, vznešenost a moc. V tomto období válek stále přetrvává tradice soubojů ve funkci soudu, podobně jako v předchozím, božském věku, ačkoliv začínají vznikat první rady. Tyto instituce fungují na principu římského senátu a jsou sestaveny výhradně z řad vznešených šlechticů. Po pádu šlechtických systémů vznikají občanské republiky a, spolu s nimi, se započíná věk lidský.

Tento třetí věk je řízený lidskou racionalitou a zákony, směřuje k němu ideální historie, výše popsaná, a to pomocí božské prozřetelnosti, která udává jednotný směr této historii. Do této fáze se ovšem dostal především národ evropský. Po světě, na jiných kontinentech dochází k různým odchylkám a proto tyto národy nejdou přímou cestou k lidskému věku prosperity. Evropská kultura je v tomto smyslu ideálním národem. Kdy Ruskému národu chybí dostatečná racionalita, Japonsko se ještě nachází na pomezí doby herojské a lidské, Čína díky svéráznému a mírnému náboženství je z uvedených nejcivilizovanější, Indie je také civilizovaná díky mírovým uměním a muslimové jsou nuceni k ušlechtilosti díky tvrdé náboženské praxi. Kromě těchto velkých národů existují stále národy barbarské, které se ubírají ideální cestou, ale nejsou zatím na úrovni srovnatelné se soudobým evropským národem. Vico určuje původ odlišností v různosti původních barbarských náboženství neideální přirozenosti daných

²⁵ VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518, str. 432 – 433.

národů. „Dnes, jak se zdá, je vyspělá lidskost rozprostřena po všech národech, neboť několik málo velkých monarchií vládne tomuto světu národů; a jestliže jsou mezi těmito národy ještě barbaři, je tomu tak proto, že jejich monarchie byly zbudovány na lidové moudrosti fantastických a divokých náboženství a někdy k tomu přistupuje méně správná přirozenost poddaných národů.“²⁶ Zároveň upozorňuje na Americké národy, které byly objeveny při ubírání se cestou ideální historie Evropou a byly přerušeny na cestě svého vývoje a upozorňuje na případné problémy ve vývoji jejich budoucí historii. Evropské národy, spojené křesťanstvím, jsou naproti tomu stále modelovými národy, které procházejí ideální cestou historie a to především díky zmíněnému spojení v rámci společné víry. „... v Evropě však vzkvétá taková civilizace, že je velká hojnost všech statků, jež mohou činit lidský život šťastným, jak prospěchy pro tělo, tak požitky pro mysl a ducha. To vše díky křesťanskému náboženství, které učí pravdám tak vznešeným, že pojalo do sebe, aby mu sloužily, nejučenější filosofie pohanů a pěstuje tři jazyky jako své: nejstarší jazyk světa, hebrejštinu, nejjemnější jazyk, řečtinu a největší z jazyků, jímž je latina. Tudíž i pro jazykové účely je křesťanské náboženství nejlepší ze všech náboženství na světě, protože spojuje moudrost zjevenou s moudrostí rozumovou a opírá se o nejvybranější učení filozofů a o nejvyspělejší vzdělání filologů.“²⁷

Princip neustálého opakování cyklů pochází z, výše zmíněné, původní staroegyptské koncepce. Proto by se dal označit jako typický pro starověkého člověka. Cykličnost času je značně popsána v rámci řeckého starověku, kde byla považována za jedno z nemnohých neproblematických východisek velkých myslitelů, což byl také důvod, proč se touto problematikou neměli potřebovat antičtí myslitelé zabývat. Obecně by se dalo říci, že pro ně tato otázka byla natolik přirozená, že samotné filosofování nad ní bylo zbytečné. Ona samozřejmost cykličnosti pak vycházela především z pravidelnosti přírody zejména pak koloběhem agrárního roku, který byl pro středověkého člověka klíčový. Navíc s myšlenkou lineárního vnímání času přicházejí jako první až Židé, po kterých ji přejímají křesťané a tím dochází k jejímu rozšíření.

²⁶ VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518, str. 434.

²⁷ VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518, str. 436.

2.7 Cykličnost v kontextu dějin spásy

Jak už bylo zmíněno, Gimbattista Vico byl katolickým myslitelem 17. století. Jako takový sestavil impozantní teorii dějin, která v sobě obsahuje, v předchozí kapitole podrobně rozepsaný, rys cykličnosti. Tento fakt sám o sobě je překvapující, protože lineární pojetí času vzniklo v rámci židovské tradice, kterou Vico sám považuje za nejstarší a nejpravdivější ze všech starověkých tradic. Tento koncept později přejato právě křesťanství a vytvořilo tak specifické chápání historie, které je lineární a bylo nazváno dějinami spásy.

Dějiny spásy jsou tedy křesťanským chápáním dějin lineárně, kdy Bůh se projevuje v čase a to v konkrétních významných situacích. Jsou specifické také tím, že mají svůj jasný cíl a tím je spása. Tento cíl může být chápán jak pozitivně, spása k něčemu, tak negativně, tedy od něčeho. To se odráží i na přístupu k dějinám spásy a jejich výkladu, který může být také pozitivní i negativní.

Proto je přinejmenším nevhodné, aby se křesťanský autor natolik vymezil od, pojetí dějin, ale tím pádem i jejich chápání, protože toto konkrétní pojetí souvisí i se způsobem myšlení daného člověka a zároveň se způsobem jeho nazírání na svět. Protože se mi nepodařilo najít relevantní zdroj, předpokládám a nastínila jsem to i v předešlé kapitole, že v tomto případě cykličnost Vicova systému vychází z původního egyptského konceptu, který už byl cyklický, když jej Vico uchopoval a rozvinul. Vzhledem k tomu, že právě tento pohyb v kruhu byl specifickým rysem této staroegyptské koncepce, nebylo jej možno změnit či vynechat. V tomto proměněném kontextu cykličnost dává smysl, protože je známo, že pro starověk bylo takovéto vnímání času neproblematickým faktem, který úzce souvisel s přírodními zákony.

Nicméně vliv koncepce dějin spásy na Vicovu teorii je patrný v podobě určitého cíle dějin, ke kterému jsou dějiny národů vedeny prozřetelností, tedy principem transcendentálního charakteru. Tímto cílem prozřetelnosti, které se budeme podrobněji věnovat v nadcházející kapitole, je určité ideální státní zřízení, které má svůj vzor v Platónově ideální společnosti. Tento sociální stav je ovšem natolik dokonalý, že nemůže být dlouhodobě udržitelný, pokud se ho vůbec podaří v některém národu zavést. Proto také není obsažen v popisu lidského věku, ačkoliv se mu podobá nejvíce.

2.8 Božská prozřetelnost

Posledním dílkem skládačky systému je, již několikrát zmíněná, prozřetelnost. Prozatím jsme se tohoto pojmu dotkli pouze okrajově, ale, jak dále zjistíme, jedná se o zcela zásadní aspekt, který je nutný pro funkčnost takto nastavené vědy.

Tato božská prozřetelnost zastává řídicí funkci. Dalo by se říci, že tok ideální historie tak, jak ji popsal Vico na modelových příkladech řeckém a římském národu a posléze nový cyklus evropských kultur probíhal tímto popsaným způsobem, protože byl směřován božskou prozřetelností. Díky ní vnikají první polyteistická náboženství v božském věku, právě proto, že náboženství je určené za jedinou reálnou sílu schopnou spoutat lidskou divokost, která jim byla dána od přirozenosti.

Jinými slovy je tato prozřetelnost určitá forma s racionálním charakterem, který národy a celé lidstvo kultivuje a směřuje. „... *zařídila, že lidé gigantické postavy, velice silní, kteří nutně bloudili po horských výšinách, jak to činí nejsilnější divoká zvěř, jakmile zazářily první blesky poté, co ustala potopa světa, upoutavše se sami k zemi v jeskyních hor, podrobili se vyšší moci, kterou si představovali jako Jupitera, a jsouce tak zcela ohromeni, jako byli zcela hrdí a divocí, sklonili se před božstvem, vždyť za takového stavu lidských věcí si nelze představit jiný způsob, jakým je prozřetelnost mohla zastavit v jejich zvířecím bloudění uvnitř velkého hvozdu země, aby je uvedla v řád lidských občanských věcí.*“²⁸ Na tomto úryvku z Nové vědy je patrná totální funkce tohoto metafyzického principu, kdy ze stavu nejnižší lidské přirozenosti, tj. zvířecí divokosti, je národ veden do lidského věku s podrobením se vlastní racionality, které je po tuto dobu charakteristické.

Důležité je poznamenat, že prozřetelnost ve Vicově systému nemá pouze řídicí funkci, nýbrž je sama aktivním činitelem. To znamená, že národy dosáhly svých úspěchů skrze prozřetelnost, která sama není pasivním prvkem směřující národy určitým směrem, ale je příčinou všech změn, které se dějí z její vůle tak, aby národ směřoval k určenému stavu vlády. Jedná se o deterministický přístup, Vico se v rámci svého výkladu nevěnuje otázkou individuální svobody člověka, nebo jeho případné determinaci ze strany prozřetelnosti. Uvádí pouze tento ideální historii formující

²⁸ VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518, str. 437.

princip, který je možné rozeznat ve svých projevech ve všech zmiňovaných obdobích. „Hence we may at onece recognise that one meaning of „Providence“ for Vico might be and indeed is the belief in Providenece, man’s idea of God, first in the form of myth and later in the pure and rational form of philosophy.“²⁹

Samotný původ této prozřetelnosti není explicitně od Vica uvedený, ale z celkového kontextu lze pochopit, že se jedná o transcendentální princip, který Vico spojuje s Bohem, proto místy přidává k prozřetelnosti adjektivum božská a potvrzuje to v části, kdy určuje Boha za správce všech národů. „... určitě by nás přimělo k tomu říci, že toto je velká obec národů založená a spravovaná Bohem.“³⁰ Na základě toho se dá předpokládat, že ji považuje za nestvořenou, transcendentální a racionální sílu určenou k udržování směru při toku dějin národů.

Jako taková se v našem světě projevuje třemi city, nebo světly, které lákají všechny učence při jejich snaze se prozřetelnosti přiblížit. Těmito city jsou obdiv, zbožňování a snaha přiblížit se prozřetelnosti, ve smyslu moudrosti. Takto byly učencům vnuknuty, ale z důvodů domýšlivosti národů a učenců se zvrhly v omyl a tudíž dříve nemohli nahlédnout pravou povahu lidských věcí a řádu dějin vedených prozřetelnosti. „... nedílnou součástí této vědy je studium zbožnosti a že kdo není zbožný, nemůže být ani opravdu moudrý.“³¹ Takto Vico uzavírá propojení mezi náboženstvím, jako prvním projevem prozřetelnosti a skutečnou moudrostí, která leží právě uvnitř ní.

Jako síla, která směřuje národy, musí někam vést. Vzhledem k tomu, že Vico, jak jsme psali v jeho stručném životopise na začátku práce, byl věřící křesťan, dalo by se očekávat, že jeho božská prozřetelnost bude sledovat podobnou linii, jako křesťanská nauka, ale to je nemožné, právě díky cyklickému charakteru systému. Ale přesto je to ideální cíl, ke kterému prozřetelnost vede všechny národy. Tímto cílem je ideální republika, která má svůj předobraz daný už od Platóna. „Uzavíráme tudíž své dílo

²⁹ PRINCIPLES OF NEW SCIENCE CONCERNING THE COMMON NATURE OF NATIONS [THE NEW SCIENCE] (3 Ed. 1744). CROCE, Benedetto a R.G. COLLINGWOOD. *The philosophy of Giambattista Vico* [online]. [cit. 2017-03-29]. ISBN 9780486780917. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=XxWtBAAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=Giambattista+Vico&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKewiZ56bqsKzJAhXFWwhoKHX14D4EQ6AEIUTAG#v=onepage&q&f=false>,

³⁰ VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518, str. 442.

³¹ VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518, str. 444.

*Platónem, který pojal čtvrtý druh republiky, v němž by nejvyššími pány byli čestní a dobří lidé. To by byla pravá přirozená aristokracie. O takovou republiku, jak si ji představoval Platón, usilovala božská prozřetelnost od samého počátku národů ...*³² Prozřetelnost tedy sleduje určitý ideální stav, otázkou je, zdali je možné jej trvale docílit, nebo jestli se jedná o společenský stav veskrze utopistický.

2.9 Ideální republika

V úvodu jsme nastínili určité myšlenkové prameny, ze kterých Vico vychází, a připomněli jsme je na předchozích řádcích. Z těchto pramenů je bezesporu nejpatrnější vliv Platónův. Doposud jsme se zabývali třemi formami společenských uskupení a tyto odpovídaly méně dokonalým společenským uspořádáním. V této části se budeme věnovat, podle Platóna, dokonalému společenskému uspořádání, ovšem tak, jak je přejímá Vico v rámci své teorie. Ve smyslu cíle božské prozřetelnosti, tak, jak je popsán v předchozí části.

Tato ideální republika ale není reálná, ale ve skrze utopistická a to především díky dokonalé povaze státní formy a nedokonalé přirozenosti lidí. Podobný názor je vyřčen i v rámci Platónovi Ústavy, když hovoří o dokonalém státním zřízení, které je předobrazem pro Vicovo pojetí. „*Myslš tím v obci, kterou jsme nyní probrali při jejím zakládání, v té, která je jen v našich úvahách – protože, myslím, ta na světě nikde neexistuje!* – *Ale, pravil jsem na to já, snad její vzor leží na nebi pro toho, kdo ji chce spatřit a kdo hledě na ni chce uspořádat sebe sama.*“³³ Za takový ideál považuje i Vico svou konstrukci ideální republiky. Ovšem lidé dodnes žijí v mylném vědění, protože skrze svou domýšlivost nejsou schopni poznat, jaká je skutečnost a tudíž ani netuší, jaký řád věcí je pro ně samotné nejlepší, a proto není možné aby, byla ideální republika dlouhodobě nastolena a odehrávají se velkolepé pády a vzestupy národů neustále znovu.

Nejblíže danému dokonalému státnímu stavu se vyvinuly Athény, Sparta a Řím, ale díky lidské přirozenosti netrvalo jejich blaho dlouho. Protože lidé v lidském věku tíhnou k rozmařilosti, stala se státní zřízení, výše popsaných městských států, neudržitelná. Nicméně, právě tato lidská přirozenost ryze nedokonalá je důvod, proč se prozřetelnosti

³² VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518, str. 437.

³³ PLATÓN. *Ústava*. Přeložil Radislav HOŠEK. Praha: Svoboda-Libertas, 1993. Antická knihovna (Svoboda). ISBN 80-205-0347-1, str. 434 – 435.

nedaří nastolit dokonalý řád lidských věcí trvale, tudíž dochází v neúnosných dobách ke znovuzrovnání národů, tak jak je popsáno výše.

3. Vývoj teorie

V této části se budeme věnovat, jak se výše popsaná teorie vyvíjela a jaký měla význam ve filosofických systémech pozdějších filosofů. Jeho práce ovšem obsahuje mnoho přesahů do jiných vědních oborů, jako jsou například antropologie, politologie a sociologie. Zaměříme se především na některé vybrané filosofy, u kterých je její vliv patrný a popíšeme, v jakém smyslu byly myšlenky takto sestaveného filosofického systému určující pro tyto jiné myslitele a jejich filosofické práce.

V této části je nutné znovu připomenout, že, ačkoliv byl Vico za svého života považován za velkého odborníka na právo a historii, neměla jeho filosofická práce v rámci Nové vědy příliš velký ohlas. Skutečný význam jeho myšlenek se projevil až později, kdy byl, dalo by se říci, znovuoobjeven jinými významnými filosofy, zejména v devatenáctém století, kdy dochází ke zpopularizování historicismu a s tím i Vicových myšlenek, tito významní myslitelé na jeho základních myšlenkách konstruovali vlastní teorie. Tato návaznost je obvykle patrná v aspektu několika celistvých období ať už cyklickém, jak ji uvádí Vico, nebo lineárním pojetí, jako například August Comte, kterému se budeme také dále věnovat.

3.1 G.W.F. Hegel

Prvním, na koho se zaměříme, je Georg Wilhelm Friedrich Hegel, který žil v letech 1770 až 1831. Byl významným německým filosofem, který se výrazně zabýval filosofií dějin, řadíme ho do období tzv. německého idealismu. Ve své navazoval na Immanuela Kanta a sám pak vytvořil filosofickou koncepci dějin, ve které je vzdáleně patrný i vliv Giambattista Vica, což je důvodem, proč jsem zvolila jeho filosofickou práci pro porovnání.

Hegel se narodil ve Stuttgartu, studoval filosofii, kde se setkal se Schellingem, který ho myšlenkově ovlivnil, dále pak vyučoval, jako domácí učitel ve Francii. Od roku 1801 do roku 1806 vyučoval na universitě v Jeně, která byla tehdejším kulturním centrem. Právě roku 1806 dokončil první významné dílo Fenomenologie ducha. Pak z Jeny prchá před válkou. Po nějaké době se dostává do Berlína, kde dále vyučuje a

dosahuje obrovského významu a váženosti. Vede přednášky z různých oblastí filosofie a v roce 1831 vydává *Základy filosofie práva*. Ještě ten samý rok umírá a jeho žáci vydávají po jeho smrti většinu dalších přednášek, které jsou velkou částí Hegelových sebraných spisů.

Pokud jde o Hegelovu filosofickou práci, je nutné si uvést základní metodu, kterou je třeba se řídit. V tomto případě hovoříme o metodě dialektické, která je pro tohoto myslitele typická. Jde o jednoduchý vzorec, který Hegel využívá mimo jiné také v přístupu k filosofii dějin, na kterých si ji budeme přímo ilustrovat. V tomto systému existují jednotlivá dějinná období, která jsou vůči sobě opačná, a po jejich proběhnutí vzniká třetí období, které je zároveň slitím, tedy obsahuje prvky obou předešlých období, a je zároveň jejich povýšením na další úroveň v rámci vývoje či pokroku. Jinými slovy se jedná o známý vzorec teze, antiteze a syntéza, díky tomu se dá říci, že Hegelovy dějiny postupují ve spirále. Nad touto konstrukcí ovšem existuje transcendentální princip, který byl nazván jako absolutní duch. Tento princip souvisí s třemi podobami ducha, tak jak je definuje Hegel. Prvním typem ducha je subjektivní duch, který je vlastní člověku, jako individu, které má určité sebe-vědomí. Dále objektivní duch, který je nadindividuální a dá se zařadit na pole etiky, zjednodušen řečeno. A posledním typem je právě absolutní duch, který přesahuje subjektivního i objektivního ducha, které se charakterizuje jako „bytí o sobě a pro sebe“ a dělí se na tři stupně, které jsou umění, náboženství a filosofie. Pokud se vrátíme zpět k pojetí dějin, zjistíme, že je Hegel chápe v politologických souvislostech jako projev objektivního ducha „*U sebevědomí spadá obojí v jedno, neboť duch ví sám sebe, je posuzováním své vlastní povahy a je zároveň činností, v níž k sobě přichází a tak se vytváří, aby se učinil tím, čím je o sobě. Podle tohoto abstraktního určení lze o světových dějinách říci, že jsou znázorněním ducha, znázorněním toho, jak si vypracovává vědění toho, co je o sobě; a jako semeno v sobě nese celou přirozenost stromu, chuť a formu plodů, tak již první stopy ducha obsahují virtuálně celé dějiny.*“³⁴, absolutní duch stojí mimo čas. Proto považuje dějiny za projev objektivního, nadosobního a zároveň dějinného, ducha a chápe nastíněný vývoj, nejen jako nutný, ale také rozumný, protože je směřován tímto objektivním duchem. Hnací silou dějin jsou pak osobnosti, které v sobě zosobňují „ducha doby“, který představuje nutnost posunu dějin do dalších období.

³⁴ HEGEL, Georg Wilhelm Friedrich. *Filosofie dějin*. Pelhřimov: Nová tiskárna, 2004. ISBN 80-86559-19-x, str. 19.

Když máme takto položené hrubé základy Hegelovy koncepce dějin, pokusíme se ji porovnat s Vicovou koncepcí, tak jak ji máme výše popsanou, přičemž se nejprve zaměříme na některé podobnosti obou koncepcí dějin. Prvním společným znakem je pojetí dějin jako určitých samostatných celků a nikoliv jednolitě masu vývoje lidské rasy. Kdy, existuje v daném cyklu, či konkrétním vzorci, který se cyklicky opakuje v částečném vývoji, který probíhá principiálně stále stejně. Další rys, který mají obě teorie podobné je spojovat projevy dějin s projevy politické moci v rámci daných historických období. Jako taková oba shledávají určitý typ státního zřízení jako v jistém smyslu ideální, pro Hegela je to monarchistický typ vlády, pro Vica jsou občanské formy vlády ideální v reálném světě, do kterých také započítává monarchistické řízení státu, pak k tomu ovšem dále přidává ideální zřízení, které, jak sám přiznává, není reálně dlouhodobě udržitelné z důvodů, které jsme popsali výše. Poslední podobností, kterou se budeme zabývat je přítomnost vyššího transcendentálního principu, který řídí běh dějin. U Vica se jedná o prozřetelnost udávající směr ideální historie v rámci jednoho cyklu i celku. Hegel zkonstruoval teorii tří duchů, kdy právě jeden z nich je zásadní při udávání směru toku historie, tak aby byla nutná a zároveň rozumová.

Na první pohled je zřejmé, že jsou dané systémy značně rozdílné. Mezi hlavní rozdíly patří uzavřenost dějinných cyklů a jejich vzájemná návaznost. Zatím co Vico má svá tři stádia uzavřená jako celek na sebe navazujících tří věků kdy kontinuita je pouze formální, nikoli obsahová, při započnutí nového cyklu, Hegel nechává prostor pro celistvost dějin a ponechává jí kontinuitu, právě tak, jak se popisuje metafora toku dějin po spirále. Také hybnost dějin je v reálném provedení odlišná. Sice obě teorie obsahují řídicí princip, ale zatím co u Vica jde o transcendentní sílu, která působí přímo, jako svázáním divokosti prvních lidí náboženstvím, tak Hegel sice formuluje určitý nadosobní princip, který ovšem není božského charakteru, je vázán časem a pro své projevy používá prostřednictví charismatických osobností, které jsou sice nutné a řízené objektivním duchem, ale jsou to stále lidé, kteří konají. A právě tento rozdíl mezi oběma principy je takový, že božský původ Vicovy prozřetelnosti jí dodává legitimitu a neomylnost, dá se říci, že je na vrcholu ontologické hierarchie. Naproti tomu Hegel zkonstruoval tři takovéto principy, kdy objektivní duch, do jehož sféry spadají dějiny, je druhý stupeň a nad ním je postaven dokonalejší absolutní duch, který bychom mohli nazvat transcendentním, protože se vymyká prostoru i času, je tedy princip s ontologicky nevyšším statutem. A konečně ve Vicově koncepci je jasně uveden cíl, ke

kterému prozřetelnost vede národy, ale Hegel tento konečný cíl neurčuje, v tomto smyslu se vyjadřuje takto: „*Ve skutečnosti je schopnost zdokonalovat se téměř stejně bez určení jako proměnlivost vůbec. Nemá účel a cíl ani měřítko pro změny: to lepší, dokonalejší, k němuž má směřovat, je zcela neurčité.*“³⁵

3.2 Auguste Comte

Jako dalšího velkého myslitele, který navazuje na Vicoovy myšlenky, uvádíme Augusta Comta. V jeho filosofické koncepci lze najít mnoho podobných znaků se systémem Giambattista Vica, a proto byl vhodný jako zástupce z devatenáctého století.

Isidore Marie Auguste François Xavier Comte žil v letech 1798 až 1857. Byl francouzský myslitel, je považován za jednoho ze zakladatelů sociologie a filosofického směru, který byl významný zejména ve dvacátém století, pozitivismu. V jeho mládí žil ve Francii, která prodělávala velké, především politické, změny a to se výrazně projevilo na jeho další filosofické práci. Zabýval se klasifikací vědeckého poznání, dále rozdělení věd podle míry abstrakce, kde rozděluje vědy na organické a anorganické a obě pak ještě dále specifikuje. Nejznámější částí jeho práce je pak tzv. zákon tří stádií, který si dále popíšeme podrobněji, proto právě zde lze postřehnout vliv Vica a jeho Nové vědy.

Tento zákon tří stádií lze stahovat jak na jedince, tak na celé lidstvo. Přičemž přechody mezi jednotlivými stádii jsou plynulé, jednotlivé prvky se vzájemně nevylučují a všechna tři stádia jsou nutná. Pracuje na principu soustavného posunu od nejjednodušších forem k formám složitějším. Tento vývoj lidské racionality popisuje takto „*Tento zákon spočívá v tom, že každý z našich základních pojmů, každé odvětví vědomostí musí projít třemi různými rozumovými stavy.*“³⁶ Při čemž dvě dřívější stádia, podle Comta, už přešla a čeká nás poslední, kvalitativně nejvyšší stádium. První stádium je teologické, nebo také fiktivní, dochází v něm k vysvětlování všech neznámých jevů nadpřirozenými silami, do kterých se lidé sami projektují. V rámci tohoto stádia lze rozeznat tři stupně a to fetišismus, nebo také animismus, kdy se

³⁵ HEGEL, Georg Wilhelm Friedrich. *Filosofie dějin*. Pelhřimov: Nová tiskárna, 2004. ISBN 80-86559-19-x, str. 42.

³⁶ LOUŽEK, Marek. *Auguste Comte: 150 let od smrti : sborník textů*. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008. Ekonomika, právo, politika. ISBN 978-80-86547-87-9, str. 104.

předmětem uctívání stávají neživé předměty, dále polyteismus, kdy si lidé vytvoří mnoho různých bohů a připisují jim specifické vlastnosti a funkce, v této fázi vzniká a dále se rozvíjí kněžství, a nakonec monoteismus, zde dochází ke koncentraci všech nadpřirozených vlastností jednou bytostí, toto stádium je známkou pokročilejší racionality a rozvoje lidského ducha. Druhé stádium je metafyzické, též abstraktní, Comte jej zasazuje do období kolem počátku třináctého století, dochází k proměně pojetí jediného Boha, zejména k větší míře jeho abstrakce, ale stále Božská existence zůstává nezpochybnitelným a neproblematickým faktem. V tomto období dochází k racionálnímu tázání se po světě kolem nás a následkem toho je velké množství nově získaných informací na racionálním základu, zejména empirickém. Přibližně na přelomu osmnáctého a devatenáctého století pak dochází k poslednímu přelomu do třetího stádia, pozitivního, neboli vědeckého. Lidé zjišťují, že všeobsahující poznání není možné a proto dochází k rozvoji čistě vědeckého poznání, které je postavené striktně na empirickém zkoumání a postupné vyvozování zákonitostí z něj.

Takto jsme velmi stručně, nastínili Comtovu cestu národů, která je stejně jako u Vica nutná a správná. Následně se zkusíme zaměřit na určité podobnosti obou teorií. Jednou z těchto podobností je hierarchie složená ze třech období, kdy jsou u každého z nich definována specifika, která daná období určují. Dále postup od nejjednoduššího stádia ke stádiu kvalitativně nejvyššímu je totožný. Stejně tak pohled na první stádium jako na teologické, nebo v případě Vica, božské. Právě tento první úsek je nejbližší u obou myslitelů, protože zvýrazňují podobné aspekty. Nevýraznějším z nich je již zmiňovaná náboženská, která prostupuje celým obdobím a udává mu směr. Druhé období je podobné především v aspektu určitého přechodného stádia. Kdy Comte, z hlediska lidské racionality, nachází částečně abstraktní a částečně zpředmětněné obrazy, které si lidé tvoří o světě. Vicoův systém je komplikovanější, herojský věk pro něj představuje mezistupeň mezi podobením se božské vůli, zejména pohanským, bohům anebo lidské racionalitě. Dalo by se říci, že v tomto období se lidé podrobovali obojímu, protože herojové byli lidmi, kteří měli božský původ. Poslední stádium je podle obou kvalitativně nejvyšší a vyžaduje stádia předešlá. Comte se zde zaměřuje na lidské poznání světa, které je přísně vědecké a vychází z empirických faktů. Dochází během něj k podřízení se lidské racionalitě, která vytváří neomylné závěry, které se dají prokázat. Vico říká vlastně to samé, akorát sleduje linii především politologickou, kdy

zdůrazňuje vládu zákonů, které jsou vytvořeny lidmi, kteří jsou schopnější a zkušenější, než masa, která je volí a tím opravňuje k jejich moci nad nimi.

Pokud máme takto nastíněné základní podobnosti, bylo by na místě si obdobně rozepsat i body, ve kterých se obě teorie rozcházejí. Základním rozdílem je, podle mého názoru, různá intence a rozsah obou systémů. Zatím co Auguste Comte se zaměřuje na vývoj lidské racionality a schopnosti lidí poznávat svět okolo nás s příslušnou mírou abstrakce a předmětnosti v každém období, Vico svou filosofii strukturuje s daleko širším záběrem. Postihuje nejen zmíněnou úroveň lidské racionality, ale také projevy daných období ve specifických sférách, jako je jazyk, písmo, vláda a společenské zřízení. Jinými slovy, zatím co se první teorie zaměřuje na výseč týkající se především filosofie vědy propojenou v systému filosofie dějin, druhá teorie se snaží zachovat si rámec obecnosti, který zahrnuje více sfér lidské společnosti. Dalším zásadním rozdílem je absence racionálního principu jako směřující síly dějin. Comte vychází z návaznosti a vývoje lidské racionality, předpokládá, že vývoj, tak jak jej nastínil, probíhá nutně a přirozeně sám od sebe. Vico naopak nad celou svou teorií postavil transcendentální sílu, která celý systém udržuje v provozu a dodává mu legitimitu. Díky tomu je možné upozorovat určité nuance oproti jediné dokonalé cestě, která byla popsána v rámci výkladu Vicova díla. Tyto odchylky je možné připustit díky garantovi správného směru, kterým je právě božská prozřetelnost. Comte takový transcendentní princip nepřipouští, a proto je jeho cesta vývoje nutná, neměnná a daná od přirozenosti. Tento rozdíl je také důvod, proč si Vico může dovolit operovat s dokonalým státním zřízením, které definuje jako cíl božské prozřetelnosti, který může na nějakou dobu nastat, ale Comte, který pracuje s přirozeností, která nemůže být dokonalá, musí pracovat pouze s nevyšším dosaženým stádiem lidské racionality bez utopických cílů v budoucnosti. Posledním rozdílem, který zde uvedu, je cykličnost. Výrazným znakem Vicovy teorie je neustálé opakování po sobě jdoucích tří věků, které jsou charakteristické některými vlastnostmi. Comte prosazuje lineární přístup. Tedy, máme tři období, která jdou nutně po sobě, ale neopakují se znovu, každé proběhne pouze jednou tak, aby mohlo dojít k dalšímu, kvantitativně vyššímu stádiu.

3.3 Oswald Spengler a v návaznosti Miroslav Bárta

Dalším z vybraných autorů, kterému se budeme krátce věnovat, je Oswald Spengler, jehož pesimistická teorie dějin cyklického rázu patří mezi aktuálně velmi diskutované

teorie. Bodem, díky kterému se stala takto populární, je neobvykle přesná předpověď soudobé situace, tato předpověď je ukončena předzvěstí zániku tzv. západní civilizace.

Oswald Spengler byl německý filosof a publicista, který byl výrazně ovlivněn přírodními vědami. Žil v letech 1880 až 1935. Narodil se do úřednické rodiny, vystudoval filosofii a přírodní vědy. Působil, mimo jiné, v Mnichově jako kulturní redaktor a spisovatel. Z důvodu zdravotních problémů nenastoupil do armády během války, místo toho rozpracovával teorii o zániku civilizací a v letech 1918 a 1922 vydává své hlavní dílo *Zánik západu*, kterým se významně proslavil a na jehož tematiku vznikalo, a stále vzniká, mnoho prací. Nejprve byly jeho myšlenky využívány nacistickou propagandou, proti tomu se ale Spengler výrazně vymezil, tím se dostal do sporu s nacistickým vedením země. Nakonec umírá na náhlou zástavu srdce.

Spenglerova teorie má základy v Kantově a Schopenhauerově filosofii. Zastává roli apriorních forem v lidském vnímání, ale klade velký důraz na subjektivitu lidského vnímání, kdy zastává hraniční metodu subjektivních světů konstruovaných jednotlivými lidmi. To, co dělá člověka jedinečným je přirozená podstata skrývající se za rozumem, Spengler ji pojmenovává jako duše. Ta je individualizační silou, která se projevuje v rámci lidské vůle. Duše je také činný prvek dějin, právě díky schopnosti dodávat různost lidem. Dějiny se, pak v této koncepci, tvoří a posouvají anomáliemi vytvořenými různostmi lidských duší. Podle Spenglera není žádná kauzalita lidské racionality, která by vedla historii světa k nekonečnému progresu, ale dějinami hýbou různosti duší. Navíc tento pohyb je přesně stanoven biologickou a historickou zkušeností, tj. nepokračuje do nekonečna, jak tomu je u Hegela, ale opisuje kruhovou trajektorii, která je tradiční, tedy vznik, vzestup, rozvoj, úpadek a pád. Spengler rozlišuje osm civilizací, jsou to čínská, indická, egyptská, antická, arabská, babylonská, mexická a západní, pak ještě specificky Ruskou, ve které vidí poslední naději. Cyklus života civilizací popisuje následovně. *„Počátky kultury nastávají, když se nad zemědělskou krajinou pozvedává hrad s vládnoucí válečnickou šlechtou a kostel s kněžstvem. V dalším stadiu vzniká jako protiklad vsi město, které stále nabývá na významu. Zde se rozvíjí umění a později věda. Měšťan vítězí nad šlechticem, obchodník nad bojovníkem, peníze nad krví. Růstem měst přechází kultura do civilizačního stadia. Ke slovu se dostává poslední třída: lid. S ním se prosazují i jeho ideologie, zejména materialismus a socialismus. Vítězství mas znamená další rozklad hodnot, vše už*

směřuje k zániku. Malá města se stávají bezvýznamnými periferiemi obřích velkoměst, malé státy periferiemi velkých. Svět ovládá stále menší počet velmocí. Demokracie se zvrací v tyranii, umění vyhasíná, všechny jeho formy jsou vyčerpány a zůstává jen civilizační, materialistické úsilí. Nějaký čas ještě kvete věda a technika. Pak již není co uskutečňovat, ideje, kterými žila duše, umírají. To je smrt kultury. Na jejich ruinách zůstává místo národů, které o něco usilovaly, pouhé obyvatelstvo, které chce už jen soukromě žít, nic víc, nic jiného. Pocit "my" a společné touhy něco vykonat už neexistuje. To je konečná éra bezdějinného felážství a césarismu. Je to okamžik v Pekingu, trvajícím tisíc let."³⁷ Tímto způsobem kritizuje soudobý způsob hromadění peněžních prostředků a bezbřehé demokracie jako konečných cílů našich životů. S tímto životním stylem také kritizuje život ve velkoměstech a zánik tradičních hodnot, jako je například náboženství. Místo nich si, podle Spenglera, tvoříme jejich náhražky, v případě náboženství se jedná zejména o esoteriku a určité formy náboženských sekt. Dále rozvíjí teorii o vůdci, který má vládnout nad národy. Tato část pak byla často zneužívána nacisty, ale Spengler, ve své původní teorii, zásadně odmítá rasismus a prohlašuje Slovanské národy za nejméně zkažené, což neodpovídá požadované doktríně nacismu.

Na tuto teorii se, v českém prostředí, dá navázat teorií, kterou stvořil přední český egyptolog Miroslav Bárta, ten napsal příspěvek do sborníků textů s názvem *Kolaps a regenerace: cesty civilizací a kultur: minulost, současnost a budoucnost komplexních civilizací*. Kde se pokusil o mezioborovou spolupráci egyptologie, historie a ekonomie při mapování kolapsů civilizací. Samotný pojem kolapsu je obecně považován za negativní, Bárta ovšem upozorňuje, že může vést k obnově či regeneraci. Popisuje jej jako nepředvídatelnou událost, které si lidé jsou vědomi, až když je pozdě. Uvádí několik příčin antropologických kolapsů, o které nám v tomto případě jde. „1. vyčerpání a zánik zdrojů (z velké části neobnovitelných) nezbytných pro život (např. voda, orná půda, ropa); 2. přechod na nový zdroj (např. z dřeva na uhlí, z uhlí na ropu); 3. výskyt nepřekonatelné katastrofy rozsáhlých rozměrů (potopa, sopečná erupce, tsunami, atp.); 4. nedostatečná reakce na okolnosti; 5. jiné složité společnosti (popř. střetnutí a následná asimilace technologicky vyvinutější společností); 6. vetřelci; 7. třídní

³⁷ *Myšlenky, které stojí za připomenutí: Spengler*. Jičín Rudolf. [online]. 2004, **2004**(52) [cit. 2017-03-30]. ISSN 1211-8591. Dostupné z: <http://www.valencik.cz/marathon/04/mar040208.htm>

*konflikty, sociální rozpory, špatné řízení ze strany elity nebo její špatné chování; 8. sociální dysfunkce (stát přestává plnit svoji funkci a starat se o své obyvatele); 9. mystické faktory; 10. ekonomické faktory (kolaps měny, státní bankrot) a náhodné zřetězení událostí, včetně výše uvedených.*³⁸ Dále Bárta upozorňuje na zkušenosti z předchozích civilizací, totiž na život v přebytku, nadměrný počet úředníků, který se stává nekontrolovatelný a samovolné obohacování nejbohatších a složitou státní správu. Odpovídá to statutu života v nadbytku, podobně, jak takovýto stav popisuje Spengler. Dále popisuje příslušné faktory, které vedly mnohé civilizace do zániku, jsou to: krize identity či věrohodnosti, tedy jak je vládnoucí skupina akceptována a zároveň považována za legitimní, krize participace, ve smyslu kdo a jak se podílí na správě státu, krize penetrace, schopnosti efektivní kontroly nad fungování státu, krize legitimizace, v otázce autority a schopnosti prosadit vlastní rozhodnutí a nakonec krize distribuce, tedy efektivity přesměrovávání ekonomických zdrojů. Tyto minulostí zaznamenané krize se, podle Bárty nápadně shodují se soudobou situací. Zároveň ale upozorňuje na tento nutný koloběh, který chápe jako přirozený a pojímá jej cyklicky, proto odkazuje na tradiční popis trvání kultur a národů, říká, že se rodí, vyvíjejí, dosahují vrcholu a umírají. Podobně jako jej popisuje Spengler, potažmo Vico. Na základě zkušeností minulých kultur a civilizací lze, podle Bárty, předpovídat osud moderních států, které známe dnes. Proto bychom měli přijmout nadcházející kolaps jako fakt, smířit se s ním a chápat ho spíš ve smyslu zmrtvýchvstání.

Pokud bychom hledali spojitosti těchto dvou negativních teorií s koncepcí Giambattista Vica, jistě bychom se shodli na cykličnosti. I pro Vica naše civilizace nutně skončí. Shodným aspektem je také zničení se životem v přepychu a nadbytku, pro Vica je to krajní krizová situace, kdy je nucena zasáhnout prozřetelnost započnutím nového cyklu tří věků od božského až k lidskému.

Zásadním rozdílem je určitá formální kontinuita, kterou ponechává Vico, ačkoliv mluví o novém znovuoobnovení dějinného cyklu, nepředpokládá, že by tento zlom měl být fatální pro původní národ. Sice dochází k proměně obsahu společnosti národu, ale

³⁸ *Kolaps a regenerace: cesty civilizací a kultur: minulost, současnost a budoucnost komplexních společností.* BARTA Miroslav a spol. [online]. Praha: Academia, 2011 [cit. 2017-03-30]. ISBN 9788020020369. Dostupné z: http://inbox.hromadnadoprava.cz/krize/barta-kolapsy_civilizaci-1-kniha.pdf

nedochází k jeho úplnému zničení. Na rozdíl od zmíněných dvou moderních koncepcí, které naopak naznačují pád, konkrétně západní, civilizace, ačkoliv Barta se jej snaží uchopit nejen negativně, ve smyslu obnovy civilizace, ta ovšem následuje po předchozí destrukci. Dále Vico rozvádí průběh cyklu o třech fázích, které systematicky a konkrétně popisuje. Spengler a Barta sice uvádějí různé definice a výsledky komparačních studií v rámci národopisu, ale nespécifikují tři striktně oddělená období, v takové míře a komplexnosti jako Vico. Dále prozřetelnost jako racionální princip je zcela odlišný od obou koncepcí. Barta nic podobného neuvádí, spíše se zaměřuje na kauzalitu a vliv prostředí na kultury a civilizace. Spengler má dokonce zcela opačný názor. Podle něj není žádná racionální síla, naopak rozvíjí koncept přirozenosti za rozumem, tu nazývá duší a přisuzuje jí projevy v rámci vůle, která je hybnou silou dějin.

3.4 Arnold Joseph Toynbee

Jako posledního z myslitelů, tentokrát žijícího na přelomu devatenáctého a dvacátého století, si uvedeme teorii dějin Arnolda Josepha Toynbeeho, kterou sepsal ve dvanácti svazcích, ve kterých se věnuje prolínání lidských národů, v jeho filosofické práci je také možné najít podobné aspekty s Vicovou teorií

Arnold Joseph Toynbee byl britský filosof dějin, teoretik a historik, žil mezi lety 1889 a 1975 v Londýně. Narodil se do intelektuální rodiny, jeho strýc působil jako historik hospodářství. Studoval historii ve Winchesteru, Heidelbergu a Oxfordu. Po studiích působil jako odborný poradce na britském Ministerstvu zahraničí, účastnil se mírové konference ve Versailles a vyučoval na universitě v Londýně. Od roku 1924 začal pracovat jako profesor mezinárodních vztahů v Londýně a zároveň se stal vedoucím výzkumného oddělení pro mezinárodní záležitosti na Královském institutu. A stává se ředitelem výzkumného odboru Foreign Office v letech 1943 – 1946.

Toynbee se ve své práci zaměřuje na ucelené dějiny lidstva, mezi kterými rozlišuje nejmenší jednotku, kterou je civilizace. Snaží se najít zákonitosti v trvání různých civilizací. Podle něj vznikají civilizace tak, že se vytvoří nějaká skupina lidí a vzájemně se propojí v instituci, kterou si sami vytvoří, tyto instituce bývají zprvu náboženského charakteru, později přibývají i politické instituce. Těmto skupinám říká tvořivé menšiny, jsou základem pro vznik civilizací. Jejich hlavní funkcí je reagovat na výzvy,

kteře jsou před ně pokládány, jako například překážky spojené s životními podmínky v určitém prostředí, ve kterém vznikly. Řešení krizových situací pak působí motivačně na její členy a zároveň atraktivně pro okolní skupiny lidí, kteří se na tento popud k tvořivé skupině přidávají, díky tomu se dostávají pod její vliv a nejedná se pouze o násilné uchvacování. Ale časem dochází k vyhoření této motivace a z tvořící menšiny se stává panující menšina. V této fázi dochází k opevňování hranic vlastního území a vzniká proletariát a to uvnitř menšiny i mimo ní. Ten má za následek pocit útlaku uvnitř civilizace a ta se začíná pomalu rozpadat, až zanikne zcela a na jejím místě se postupem času vytváří nová tvořivá skupina, která opakuje celý proces od začátku. Takto Toynbee popisuje určitý život civilizace od jejího zrození k dospělosti a následně pádu. Existují ovšem i národy, které se nedostaly do stádia civilizace, protože k tomu neměly příznivé podmínky, v tomto významu Toynbee popisuje například Irský národ, který se kvůli obtížnému životnímu prostředí a nedostatku prostředků dostává do područí. Na druhou stranu je možné, že nějaká civilizace v určitých aspektech navazuje na civilizaci, která nastoupí po jejím pádu. V takovýchto případech bývají některé kulturní zvyky konzervované vytvořeným universálním náboženstvím, respektive její institucí, jako je církve. Pak dochází k přenosu nezbytných kulturních prvků pro její fungování do nově vzniklé civilizace. „*Při prošetřování základů společnosti jsme někdy narazili na starší společnost, které s ní byla „spojena“ prostřednictvím universální církve ...*“³⁹ Vzhledem k tomu, že civilizace lze považovat za nejmenší jednotku dějin, Toynbee ostře kritizuje nově vzniklé rozdělení národů a jejich nacionalistické projevy, zejména pak v Evropě, kdy dochází k výraznému vzájemnému ovlivňování.

Podobných rysů je v této teorii mnoho, z nich pravděpodobně nejvýraznějším je cyklický charakter obou teorií. Toynbee používá metaforu k lidskému životu, který probíhá obdobně jako trvání národů. To znamená, že od rané fáze dětství dospívají civilizace k dospělosti, kdy jsou nejproduktivnější a nakonec ke stáří a smrti, kdy čelí postupnému úpadku až do bodu pádu. Vico takovéto metafory sice nevyužívá přímo, namísto toho se drží klasičtějšího termínu cesty, ale koncepčně by se toto přirovnání dalo aplikovat i na jeho teorii a to v podobném významu, jak ji využívá Toynbee. Druhým aspektem, kdy lze najít shodu obou teorií je určitý přenos některých prvků z jednoho národa, nebo též civilizace do druhé. Vico dokonce počítá s tím, že některé,

³⁹ TOYNBEE, Arnold Joseph. *Studium dějin*. Přeložil Viktor FAKTOR. Praha: Práh, 1995. ISBN 8085809214, str. 129.

především formální, prvky původního národa zůstávají, ale dochází k proměně obsahu společnosti. V druhém systému je tato možnost nastíněna pouze v možnosti.

Co se týče rozdílů, tak v rámci popsaného uchování vybraných kulturních prvků dvou po sobě jdoucích civilizací či národů je nepatrnou odchylkou to, že zatím, co u Vico je konzervace prvků vázaná na politickou formu vlády, tak Toynbee tuto funkci připisuje instituci spjaté s universálním náboženstvím. Dále pak Vico se zaměřuje na vývoj už vzniklých národů ve třech věcích, ale nepopisuje jejich vznik jako atraktivní působení určité menšiny, spíše se zaměřuje na nutnost, která byla dána prozřetelností. Toynbee naopak popisuje proces vzniku civilizací od menšin, které se dále vyvíjeli všichni obdobnou cestou. Opět, díky absenci rozumového principu, musí Toynbee klást svoji teorii jako nutnou a danou od přirozenosti. Na rozdíl od Vico, který využívá prozřetelnost jako garanta pravdy a správného směru.

Závěr

V rámci této práce se zabýval představením filosofické teorie Giambattista Vica, která je dnes poměrně málo známá, ale má velký vliv. Věnovala jsem se nejprve nastínění některých základů, ze kterých vychází, dále pak představením samotné teorie tak jak jsem ji pochopila z Vicovy monografie *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Po objasnění základního torza systému jsem dále specifikovala některé termíny, které Vico používá v neobvyklých významech. Pro komplexnost teorie jsem uvedla i konečný cíl dějin, ke kterému, podle Vica směřujeme. Po této části následuje oddíl věnovaný komparaci Vicovy filosofické konstrukce s koncepcemi dějin filosofie vybraných filosofů, kteří se touto problematikou také zabývali. Tím, jsem naplnila cíle stanovené v úvodu práce.

Snažila jsem se ilustrovat význam filosofické koncepce ze sedmnáctého století, která je obecně považována za méně známou, v době svého vzniku, za zcela neznámou. Ale díky originálním myšlenkám Vica se stala základem filosofických teorií, které jsou mnohem známější.

Při zpracovávání textu této práce jsem se potýkala s pochopením nastíněného systému, kdy mi osobní názory, zkušenosti i vědomosti působily určité rozpaky. Později jsem pochopila, že není možné brát filosofii dějin ze sedmnáctého století doslovně. Dnešní vědění zdaleka přesahuje kvantum informací, které měl k dispozici Vico a etnocentrický podtext byl v té době samozřejmý a všudypřítomný. A nakonec jsem překonala i nesrovnalosti teologické, protože mi chyběla tradiční křesťanská koncepce spásy a také pro mne bylo obtížné pochopit, jak může křesťanský myslitel vykonstruovat cyklickou koncepci dějin. Nicméně, jsem si to odůvodnila tak, že v tomto smyslu, Vico navazuje na starověkou tradici, kdy cykličnost byla neproblematický fakt. A celou koncepci jsem se naučila vnímat spíše obrazně a ne doslova, protože není reálné snažit se naroubovat takový systém na dnešní svět doslova. Proto si myslím, že díky vnímání v židovsko-křesťanské tradici jsou pro nás akceptovatelnější spíš lineární pojetí dějin, ať už pozitivně, nebo negativně uchopené, dokonce i konstrukce o době nedějinné, či konce dějin jsou svým způsobem přirozenější, než cyklická pojetí, ačkoliv dnes se k nim řada autorů znovu vrací. Ale osobně mám pocit, že vnímání nakolik je daná koncepce výstižná či nikoliv, a jestli je vhodnější lineární či cyklická koncepce je úzce spojeno s věkem posuzovatele. Všimla jsem si, že s věkem vzrůstá pochopení pro

cyklické teorie, podle mého odhadu, proto, že mladí lidé nemají a namohou mít zkušenost s periodicitou v rámci vlastního života, kterou zažili starší lidé. Nicméně v této koncepci mě oslovily zejména originální myšlenky autora, které dodnes ovlivňují různé autory.

Seznam použitých zdrojů

Kolaps a regenerace: cesty civilizací a kultur: minulost, současnost a budoucnost komplexních společností. BÁRTA Miroslav a spol. [online]. Praha: Academia, 2011 [cit. 2017-03-30]. ISBN 9788020020369. Dostupné z: http://inbox.hromadnadoprava.cz/krize/barta-kolapsy_civilizaci-1-kniha.pdf

PRINCIPLES OF NEW SCIENCE CONCERNING THE COMMON NATURE OF NATIONS [THE NEW SCIENCE] (3 Ed. 1744) [online]. CLARKE, Richard. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: http://www.maraserrano.com/MS/articulos/10BVico_TheNewScience_comments.pdf

PRINCIPLES OF NEW SCIENCE CONCERNING THE COMMON NATURE OF NATIONS [THE NEW SCIENCE] (3 Ed. 1744). CROCE, Benedetto a R.G. COLLINGWOOD. *The philosophy of Giambattista Vico* [online]. [cit. 2017-03-29]. ISBN 9780486780917. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=XxWtBAAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=Giambattista+Vico&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiZ56bqsKzJAhXFWhoKHX14D4EQ6AEIUTAG#v=onepage&q&f=false>

HEGEL, Georg Wilhelm Friedrich. *Filosofie dějin*. Pelhřimov: Nová tiskárna, 2004. ISBN 80-86559-19-x.

Myšlenky, které stojí za připomenutí: Spengler. Jičín Rudolf. [online]. 2004, **2004**(52) [cit. 2017-03-30]. ISSN 1211-8591. Dostupné z: <http://www.valencik.cz/marathon/04/mar040208.htm>

LOUŽEK, Marek. *Auguste Comte: 150 let od smrti : sborník textů*. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008. Ekonomika, právo, politika. ISBN 978-80-86547-87-9.

PLATÓN. *Ústava*. Přeložil Radislav HOŠEK. Praha: Svoboda-Libertas, 1993. Antická knihovna (Svoboda). ISBN 80-205-0347-1.

TOYNBEE, Arnold Joseph. *Studium dějin*. Přeložil Viktor FAKTOR. Praha: Práh, 1995. ISBN 8085809214.

VICO, Giambattista. *Základy nové vědy o společné přirozenosti národů*. Praha: Academia, 1991. Filozofická knihovna. ISBN 8020000518.

Abstrakt

BAŠTOVÁ, L. Teorie dějin Giambattista Vica. České Budějovice 2017. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra filosofie a religionistiky. Vedoucí práce D. Heider.

Klíčová slova: filosofie dějin, cykličnost, Giambattista Vico, ideální historie, ideální republika, prozřetelnost, přirozenost národů, tři věky národů.

Práce se soustředí na výklad teorie dějin Giambattisty Vica, italského filosofa ze 17. století. Jeho teorie je zaměřená na konstrukci ideálního historie, která je cyklického charakteru, přičemž specifikuje projevy každého ze tří věků. Tyto tvoří uzavřený koloběh existence národů. Jedná se o věk božský, který je v pořadí první, dále herojský věk, jenž lze považovat za přechodný, a nakonec věk lidský, který je kvantitativně nejvyšší. Tato ideální historie je řízena racionálním principem sledující konkrétní cíl, kterým je dokonalé státní spořádání podle vize Platóna, tento řídicí princip Vico nazývá prozřetelností. Po přiblížení výchozí teorie se práce věnuje komparaci teorií vybraných filosofů s koncepcí Vica, konkrétně se jedná o: G.W.F. Hegela, Augusta Comta, Oswalda Spenglera a Arnolda Toynbeeho.

Abstract

Philosophy of History according G. Vico

Key words: cyclicity, Giambattista Vico, ideal history, ideal republic, nature of nations, philosophy of history, providence, three ages of nations.

The thesis focuses on the interpretation of the theory of history from Giambattista Vico, Italian philosopher from 17th century. His theory is focused on the design of an ideal history, which is cyclical in nature, which specifies the manifestations of each of the three ages. These form a closed loop of the existence of nations. The first age is the age of divine, then heroic age, which can be considered temporary, and eventually human age, that is quantitatively the highest. This ideal of history is governed by rational principle of pursuing a specific objective, which is the perfect state system by vision of Plato, the guiding principle Vico called providence. Upon approaching default theory, the work deals comparison of selected theories of philosophers with the concept of Vico, namely: G.W.F. Hegel, Auguste Comte, Oswald Spengler and Arnold Toynbee.